УДК 94(477.51):364-322"364"
DOI https://doi.org/10.32782/2663-5984.2026/2.17

***Щербина А. П.***
https://orcid.org/0009-0008-8856-6637
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя;
Відокремлений структурний підрозділ «Ніжинський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів і природокористування України»

***Кириленко С. О.***
https://orcid.org/0000-0002-4427-6979
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

# ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ НА ЧЕРНІГІВЩИНІ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ: РЕГІОНАЛЬНІ ПРАКТИКИ, МЕРЕЖІ СОЛІДАРНОСТІ ТА СОЦІАЛЬНА МОБІЛІЗАЦІЯ

*У статті проведено комплексний аналіз розвитку, трансформації та основних форм волонтерського руху на Чернігівщині в умовах повномасштабного російського вторгнення в Україну у 2022–2026 роках. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю осмислення регіонального досвіду громадянської самоорганізації в умовах воєнної небезпеки, окупації, бойових дій, руйнування інфраструктури та значних гуманітарних потреб населення. На основі усних історій, напівструктурованих інтерв'ю з волонтерами Чернігова, Ніжина, Прилук і сільських громад області, а також публікацій громадських організацій простежено особливості становлення й еволюції волонтерських практик у регіоні. Методологічну основу дослідження становлять підходи соціальної історії, історії повсякденності, усної історії та мікроісторичного аналізу.*

*Визначено, що в перші місяці повномасштабної війни волонтерство на Чернігівщині переважно мало стихійний і кризовий характер та було спрямоване на забезпечення населення продуктами харчування, водою, медикаментами й іншими необхідними ресурсами, а також на підтримку Збройних Сил України та підрозділів територіальної оборони. Після деокупації північних громад області навесні 2022 року відбулося поступове зміщення акцентів від подолання безпосередніх наслідків бойових дій до відновлення житла, інфраструктури та соціального середовища. Розкрито основні напрями волонтерської діяльності: гуманітарна допомога, підтримка Збройних Сил України, евакуаційна та логістична діяльність, відновлення інфраструктури, соціально орієнтоване та інклюзивне волонтерство, молодіжні й дитячі ініціативи.*

*Особливу увагу приділено родинному, релігійному та високотехнологічному волонтерству як формам громадянської мобілізації. Проаналізовано участь родин, дітей і молоді у зборі допомоги, благодійних заходах та підтримці військових і цивільного населення, а також залучення професійних компетенцій цивільних фахівців до технічного забезпечення оборонних потреб. Встановлено важливість міжсекторальної взаємодії волонтерів з органами місцевого самоврядування, військовими адміністраціями, бізнесом, освітніми та культурними установами, релігійними громадами й військовими структурами. Доведено поступовий перехід від ситуативної самоорганізації перших місяців війни до професіоналізації, інституціоналізації та формування сталих волонтерських мереж і довготривалих проєктів. Обґрунтовано, що волонтерський рух Чернігівщини виконує не лише компенсаторну, а й системоутворювальну функцію, сприяючи соціальній згуртованості, зміцненню локальної та національної ідентичності, розвитку культури солідарності й громадянської відповідальності та підвищенню стійкості місцевих громад.*

***Ключові слова:*** *волонтерство, громадянське суспільство, Чернігівщина, війна, соціальна мобілізація, родинне волонтерство, молодіжні ініціативи.*

© Щербина А. П.., Кириленко С. О., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

**Постановка проблеми.** Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року стало критичним викликом для держави та суспільства, активізувавши всі наявні ресурси громадянської самоорганізації. Волонтерський рух, що формувався в Україні з 2014 року, у нових умовах набув безпрецедентного масштабу, розширив напрями діяльності та охопив широкі верстви суспільства. Чернігівщина як прикордонний регіон, що зазнав окупації, активних бойових дій і значних руйнувань, стала простором інтенсивної волонтерської мобілізації.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Волонтерський рух у контексті російсько-української війни є предметом дослідження українських науковців у галузі сучасної історії, соціальної антропології, соціології та усної історії. У наукових працях розглядаються особливості громадянської самоорганізації, значення волонтерської діяльності для підтримки обороноздатності України, а також трансформація суспільних практик під впливом воєнних подій. Зокрема, Яна Мартинюк теоретично обґрунтувала та експериментально перевірила організаційно-методичні умови забезпечення волонтерської діяльності у територіальних громадах, що постраждали внаслідок воєнних дій, акцентувала увагу на посиленні соціальної підтримки населення, координації волонтерських ініціатив та сприянні відновленню громад [16]. Тетяна Логвинюк досліджує особливості медійного висвітлення волонтерського руху у 2014–2022 роках [15], тоді як Юлія Дьомкіна зосереджується на його трансформації під впливом суспільних змін [12]. Водночас локальний вимір розвитку та повсякденної діяльності волонтерського руху, зокрема на матеріалах Чернігівщини, досі не отримав належного висвітлення у вітчизняній історіографії. Це визначає актуальність подальшого дослідження регіональної специфіки волонтерського руху та зумовлює наукову значущість обраної теми.

**Постановка завдання.** Метою статті є комплексний аналіз особливостей розвитку волонтерського руху на Чернігівщині у 2022–2026 роках, визначення його основних форм, мотиваційних чинників і соціальних наслідків.

Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язання таких завдань: охарактеризувати етапи та напрями волонтерської діяльності в регіоні після 24 лютого 2022 року; проаналізувати міжсекторальну взаємодію волонтерів, органів влади, бізнесу та громадських організацій; розкрити значення родинних, релігійних і молодіжних ініціатив; визначити роль волонтерства у формуванні соціальної стійкості громад.

Методологічну основу статті становлять підходи соціальної історії, історії повсякденності, усної історії та мікроісторичного аналізу. Волонтерський рух розглядається не лише як соціальна практика, а й як історичне явище, що формується в конкретному часовому й просторовому контексті війни та трансформації українського суспільства. Ключовим методом дослідження є метод усної історії, який дозволяє зафіксувати індивідуальні та колективні досвіди учасників волонтерського руху, простежити мотиваційні зміни, емоційні стани та механізми адаптації до екстремальних умов. У статті використано напівструктуровані інтерв'ю з волонтерами Чернігова, Ніжина, Прилук і сільських громад області, зібрані у 2022–2026 роках.

**Виклад основного матеріалу.** Повномасштабне вторгнення стало переломним моментом для волонтерського руху Чернігівщини. Уже в перші години після початку бойових дій у Чернігові та районних центрах почали стихійно формуватися волонтерські осередки, що діяли на базі приватних помешкань, магазинів, церков і навчальних закладів. Свідчення учасників цих подій фіксують відчуття повної невизначеності, відсутності зв'язку та водночас – високий рівень самоорганізації населення.

У Чернігові в період блокади міста волонтерська діяльність зосереджувалася на забезпеченні продуктами харчування, водою та медикаментами мешканців мікрорайонів, які опинилися без доступу до магазинів і аптек [11]. Волонтери працювали в умовах надзвичайно складної та небезпечної логістики: формували маршрути доставки з урахуванням ситуації в місті, здійснювали поїздки під обстрілами, а в окремих випадках використовували альтернативні шляхи, зокрема човни через Десну [7]. Подібні практики характерні й для Ніжина [14] та Прилук [20; 21], де волонтери часто поєднували допомогу цивільному населенню з підтримкою підрозділів територіальної оборони.

Після деокупації північних громад області навесні 2022 року волонтерський рух трансформувався: акцент поступово зміщувався з виживання до відновлення. Волонтери долучалися до розчищення завалів, ремонту пошкодженого житла, збору коштів на відбудову будинків і соціальної інфраструктури [10]. Цей етап характеризується появою довготривалих проєктів і стабільних волонтерських команд.

У новітній історії Чернігівщини періоду повномасштабної війни міжсекторальна взаємодія постає як один із ключових механізмів виживання та адаптації регіону до екстремальних умов. Волонтерський рух у цьому контексті не існував ізольовано, а формувався у постійному діалозі та співпраці з органами місцевого самоврядування, представниками бізнесу, освітніми й культурними інституціями, релігійними громадами та військовими структурами.

У перші тижні після 24 лютого 2022 року значна частина цієї взаємодії мала неформальний і ситуативний характер. У Чернігові, який опинився в умовах облоги, координація допомоги здійснювалася через телефонний зв'язок, соціальні мережі та особисті контакти. Паралельно відбувалося залучення наявної міської інфраструктури: приміщення навчальних закладів використовувалися для організації видачі гуманітарної допомоги, а освітні та благодійні структури спільно реалізовували гуманітарні проєкти. У подальшому взаємодія волонтерських ініціатив із органами місцевого самоврядування та комунальними підприємствами набувала більш організованого характеру [19].

Поступово така взаємодія набула більш упорядкованих форм. При місцевих органах влади почали функціонувати координаційні центри, де поєднувалися зусилля посадовців, волонтерів і підприємців. У Ніжині та Прилуках подібні центри виконували роль логістичних вузлів: тут формувалися гуманітарні набори, розподілялися маршрути доставки, акумулювалася інформація про потреби внутрішньо переміщених осіб [9; 25]. Ці практики можна розглядати як зародження нових моделей кризового управління на місцевому рівні.

Важливою складовою міжсекторальної взаємодії стала участь бізнесу. Місцеві підприємці не лише надавали фінансову підтримку, а й активно залучали власні матеріальні та організаційні ресурси. Так, власники автотранспортних підприємств і приватних автопарків забезпечували волонтерів транспортом для евакуації населення з небезпечних районів і доставки гуманітарної допомоги в сільські громади. Підприємства харчової галузі, зокрема пекарні та фермерські господарства, безоплатно передавали продукцію для цивільного населення та підрозділів територіальної оборони.

Окрему роль відігравали освітні та культурні заклади, які в умовах війни змінили свої функції. Школи, бібліотеки, будинки культури перетворювалися на пункти збору гуманітарної допомоги, тимчасові склади або центри координації волонтерської діяльності. Працівники цих установ, використовуючи свій соціальний авторитет і мережі контактів, сприяли залученню місцевих мешканців до волонтерства. Відтак, культурна інфраструктура регіону стала важливим ресурсом громадянської мобілізації.

Співпраця з релігійними громадами також мала системний характер. Церковні приміщення використовувалися як пункти тимчасового прихистку, місця роздачі гуманітарної допомоги, а духовенство виконувало роль посередників між волонтерами та населенням [27]. Рівень довіри до церкви сприяв ефективному поширенню інформації та залученню нових учасників до волонтерських ініціатив.

Упродовж 2022–2023 років міжсекторальна взаємодія поступово набувала більш упорядкованих та інституціоналізованих форм. На рівні органів місцевого самоврядування та військових адміністрацій створювалися механізми координації діяльності волонтерських і благодійних організацій, запроваджувалися програми підтримки волонтерства, процедури обліку та звітності. Зокрема, у Ніжинській громаді у 2023 році було затверджено «Програму сприяння розвитку волонтерства Ніжинської територіальної громади на 2023–2027 роки» [23]. На обласному рівні у 2023 році створено Штаб волонтерів Чернігівської області для координації взаємодії органів влади та волонтерських організацій [22]. Паралельно поширювалися формалізовані форми партнерства, зокрема укладення меморандумів про взаєморозуміння та співпрацю [28, с. 14]. Ці процеси свідчили про поступовий перехід від ситуативної мобілізації перших місяців повномасштабної війни до більш сталих механізмів взаємодії, координації та підтримки волонтерської діяльності. У підсумку міжсекторальна взаємодія на Чернігівщині в період повномасштабної війни постає як історично значущий феномен, що демонструє здатність місцевих спільнот до самоорганізації, солідарності та колективної відповідальності в умовах глибокої кризи.

Родинне волонтерство на Чернігівщині у 2022–2026 роках стало однією з найпоширеніших і водночас найменш формалізованих форм громадянської участі. В історичному вимірі воно репрезентує трансформацію повсякденного життя родин під впливом війни, коли межі між приватним простором і публічною діяльністю фактично зникали. Кухні, гаражі, підсобні приміщення та

подвір'я перетворювалися на волонтерські майстерні, склади й логістичні пункти [8].

Матеріали усних інтерв'ю з волонтерами свідчать, що рішення долучитися до допомоги найчастіше ухвалювалося колективно, як родинна стратегія виживання та спротиву. У багатьох випадках ініціаторами були жінки середнього віку, які організовували збір продуктів, приготування їжі для військових і цивільних, тоді як чоловіки брали на себе питання транспорту, закупівель і ремонту техніки. Діти та підлітки виконували допоміжні, але символічно важливі функції: пакування посилок, виготовлення листівок, оберегів, маскувальних елементів [2].

Показовими є мікроісторії родин із Чернігова та навколишніх громад, які з перших днів війни систематично займалися приготуванням їжі для підрозділів територіальної оборони та мешканців укриттів [29]. Аналіз спогадів учасників цих подій дає підстави розглядати волонтерську діяльність не лише як спосіб надання допомоги іншим, а й як одну з форм активної адаптації населення до екстремальних умов війни [26].

Окрему групу становлять родини підприємців, які переорієнтовували частину власних ресурсів, виробничих потужностей і професійних навичок на потреби волонтерства. У Ніжині та Прилуках представники місцевого бізнесу долучалися до забезпечення військових і постраждалого населення продуктами харчування, транспортом, технікою та іншими необхідними ресурсами. Такі рішення ухвалювалися не як одноразові акти благодійності, а як тривалі родинні зобов'язання [5; 6].

Підсумовуючи, варто зазначити, що родинне волонтерство постає як важливий об'єкт соціально-історичного аналізу. Воно демонструє, як у межах окремої родини відбувається адаптація до війни, формуються нові соціальні ролі та практики, а приватний простір стає складовою загальнонаціонального руху опору.

Молодіжні та дитячі волонтерські ініціативи на Чернігівщині в умовах повномасштабної війни становлять окремий і надзвичайно важливий пласт новітньої соціальної історії регіону. Їхній аналіз дозволяє простежити процес формування громадянської свідомості та відповідальності у наймолодших членів суспільства, а також зафіксувати досвід «покоління війни», для якого волонтерство стало частиною повсякденного життя.

У перші місяці війни участь дітей і підлітків у волонтерстві часто мала спонтанний характер і була тісно пов'язана з родинними ініціативами. Діти допомагали дорослим у сортуванні гуманітарної допомоги, пакуванні продуктів, підготовці посилок для військових. За свідченнями респондентів, така участь сприймалася як спосіб долучення до спільної справи та подолання почуття страху й безпорадності, характерних для перших тижнів війни [1].

Згодом молодіжне волонтерство набуло більш організованих форм. У закладах освіти Чернігова, Ніжина та Прилук учні долучалися до благодійних ярмарків, збору коштів, продуктів, медикаментів, засобів гігієни та інших необхідних речей для Збройних Сил України. Зокрема, у Чернігові учні організовували систематичний збір допомоги для військових [13], а в Ніжині та Прилуках школярі проводили благодійні ярмарки та збирали кошти для потреб ЗСУ [18]. Поширеною формою дитячої участі стало виготовлення малюнків, оберегів та інших символічних подарунків для військовослужбовців. У Прилуках, наприклад, учні разом із ювенальними поліцейськими виготовляли обереги для захисників України [24]. Таким чином, освітнє середовище ставало одним із просторів організації молодіжної волонтерської активності, поєднуючи збір матеріальної допомоги із символічною підтримкою військовослужбовців.

Молодіжне волонтерство також відігравало важливу роль у післядеокупаційний період. Підлітки долучалися до прибирання територій, допомоги у відновленні пошкоджених будівель, організації заходів для дітей із родин внутрішньо переміщених осіб [17]. У цьому контексті волонтерська діяльність виконувала не лише практичну, а й соціалізаційну функцію, сприяючи відновленню горизонтальних зв'язків у громадах.

З історичної перспективи молодіжні та дитячі волонтерські ініціативи на Чернігівщині можуть бути розглянуті як важливий чинник формування нових моделей громадянської участі. Вони демонструють, як у межах воєнного досвіду закладаються основи активної громадянської позиції, що матиме вплив на розвиток регіону в післявоєнний період.

Високотехнологічне волонтерство стало однією з найхарактерніших ознак еволюції волонтерського руху на Чернігівщині у 2022–2026 роках. У соціально-історичному вимірі цей феномен відображає перехід від переважно гуманітарних практик допомоги до складних форм матеріально-технічної підтримки, що вимагали спеціальних знань, фінансових ресурсів і координації з військовими структурами.

У перші місяці повномасштабної війни потреби Збройних Сил України та підрозділів

територіальної оборони зумовили появу волонтерських ініціатив, спрямованих на забезпечення транспортом, засобами зв'язку та елементарним технічним обладнанням. Мешканці Чернігова, Ніжина та Прилук організовували збори коштів на придбання автомобілів, займалися ремонтом вживаної техніки, адаптацією цивільних транспортних засобів до умов фронту. У багатьох випадках ці ініціативи розпочиналися як локальні, але з часом переростали у стабільні волонтерські групи з чітким розподілом функцій.

Особливого розвитку на Чернігівщині набули ініціативи, пов'язані з використанням безпілотних літальних апаратів. Волонтери займалися збором коштів на закупівлю дронів, організацією їхнього транспортування та передачею військовим підрозділам. За свідченнями респондентів, поступово формувалися неформальні мережі фахівців – інженерів, IT-фахівців, техніків, які консультували військових щодо використання й обслуговування техніки [3]. Цей процес можна розглядати як приклад залучення цивільних професійних компетенцій до оборонних потреб держави.

Важливим аспектом високотехнологічного волонтерства стала логістика. Волонтерські групи Чернігівщини налагоджували складні маршрути доставки техніки, пального та гуманітарних вантажів у прифронтові райони [4]. Досвід такої діяльності свідчить про формування нових управлінських навичок і моделей взаємодії між цивільними та військовими структурами, що мають значний історичний інтерес.

Поступово високотехнологічне волонтерство набувало рис інституціоналізації. Частина ініціатив реєструвалася як громадські організації або благодійні фонди, впроваджувала системи фінансової звітності, обліку потреб і результатів допомоги. Це сприяло підвищенню рівня довіри з боку донорів і партнерів, а також забезпечувало сталість волонтерської діяльності в довготривалій перспективі.

У підсумку високотехнологічне волонтерство на Чернігівщині постає як важливий етап розвитку регіонального волонтерського руху, що засвідчує його здатність до адаптації, професіоналізації та інтеграції у загальнонаціональні процеси спротиву й оборони.

**Висновки.** У результаті дослідження волонтерського руху на Чернігівщині в умовах повномасштабної війни Російської Федерації проти України встановлено, що цей феномен набув системного та багатовимірного характеру, ставши невід'ємною складовою новітньої історії регіону. Волонтерство вийшло за межі спонтанної реакції на кризу та трансформувалося у стійку форму громадянської самоорганізації, що поєднала гуманітарні, соціальні, культурні й оборонні практики.

Аналіз джерельної бази, зокрема матеріалів усної історії, дозволяє стверджувати, що волонтерський рух Чернігівщини формувався під впливом специфічних регіональних умов: прикордонного розташування області, досвіду окупації та блокади, значних руйнувань інфраструктури й тривалої небезпеки для цивільного населення. Саме ці чинники зумовили високий рівень мобілізації місцевих громад і швидке включення широких верств населення у волонтерську діяльність.

Важливим результатом дослідження є виявлення еволюції волонтерських практик у часовому вимірі. Якщо на початковому етапі війни волонтерство виконувало переважно компенсаторну функцію, заміщуючи або доповнюючи діяльність державних інституцій у сфері забезпечення базових потреб населення, то згодом воно набуло рис професіоналізації та інституціоналізації. Це виявилося у створенні стабільних волонтерських організацій, налагодженні міжсекторальної взаємодії та формуванні довготривалих проєктів підтримки армії й цивільного населення.

Особливе значення у структурі волонтерського руху мали родинні, релігійні та молодіжні ініціативи. Родинне волонтерство засвідчило трансформацію повсякденного життя та зникнення межі між приватним і публічним простором у воєнний час. Релігійні громади виконували функції моральної підтримки й локальних центрів солідарності, а участь дітей і молоді у волонтерстві стала важливим чинником формування громадянської культури майбутніх поколінь.

Окрему групу становлять високотехнологічні форми волонтерства, які свідчать про залучення професійних компетенцій цивільного населення до оборонних потреб держави. Досвід Чернігівщини у цій сфері демонструє, як у межах регіональних ініціатив формувалися нові моделі взаємодії між громадянським суспільством і військовими структурами, що має важливе значення для осмислення сучасних форм суспільного спротиву.

У ширшому історичному контексті волонтерський рух на Чернігівщині може бути розглянутий як один із чинників консолідації українського суспільства в умовах війни. Він сприяв зміцненню локальної та національної ідентичності, утвердженню цінностей солідарності, взаємодопомоги та відповідальності. Досвід регіону має не лише

наукове, а й практичне значення для розуміння механізмів мобілізації суспільства в кризових умовах.

Подальші дослідження волонтерського руху доцільно спрямувати на порівняльний аналіз регіональних моделей волонтерства в Україні, а також на вивчення довгострокових соціальних наслідків участі у волонтерській діяльності для різних груп населення. Саме такий підхід дозволить глибше осмислити роль волонтерства як історичного феномену новітнього часу.

**Інформація про використання штучного інтелекту.** Під час підготовки статті інструменти штучного інтелекту використовувалися виключно для мовного редагування, перевірки граматики, перекладу або інших допоміжних завдань, без використання згенерованих ними об'єктів як результатів академічної діяльності.

**Список літератури:**

1. Бєдна А., Разумова Ю. «Додати води та проварити 5 хвилин»: як «Кухарська зграя вовченят» з Ніжина готує сухі пайки бійцям на фронт. *Суспільне Чернігів*. 27.11.2024. URL: https://suspilne.media/chernihiv/889583-dodati-vodi-ta-provariti-5-hvilin-ak-kuharska-zgraa-vovcenat-z-nizina-gotue-suhi-pajki-bijcam-na-front/ (дата звернення: 15.08.2026).

2. Відділ інформаційного забезпечення виконавчого апарату Чернігівської обласної ради. Усе для допомоги ЗСУ: Ніна Лемеш завітала у гості до юних волонтерів. *Чернігівська обласна рада: офіційний веб-портал*. 15.01.2024. URL: https://chor.gov.ua/nasha-diyalnist/novini/item/13523-use-dlia-dopomohy-zsu-nina-lemesh-zavila-u-hosti-do-iunykh-volo (дата звернення: 15.08.2026).

3. Волонтерські історії «Час для нас». Історії Дениса Коваля та Євгена Оліфіренко з «Гуркі Kamikadze». ГО «Час для нас». 23.02.2025. *Відеохостинг YouTube*. URL: https://youtu.be/HbigCNq4pTU?si=sWp7c8UzrzGvkGOu (дата звернення: 15.08.2026).

4. Волонтерські історії «Час для нас». Історія родини Кільових Віктора та Наталії. ГО «Час для нас». 07.12.2024. *Відеохостинг YouTube*. URL: https://youtu.be/SlAa-yk6L10?si=JuQyVyOMHy8G_D_p (дата звернення: 15.08.2026).

5. Волонтерські історії «Час для нас». Історія родини Миколи і Людмили Лисенків. ГО «Час для нас». 22.12.2024. *Відеохостинг YouTube*. URL: https://youtu.be/Kree5tZeiCs?si=DqbyYkx2TWIIY_8m (дата звернення: 15.08.2026).

6. Вона уособлює жіночість і бойовий дух. І. Дирявко – голова ВО «Волонтерський щит» (Варва). 06.03.2023. ТК «Прилуки». *Відеохостинг YouTube*. URL: https://youtu.be/vwa1kss0-GY?si=eNQTfzIxr06sguIf (дата звернення: 15.08.2026).

7. Горнова В. «Дорога життя» через Десну: як чернігівські волонтери на човнах доставляли речі та евакуйовували людей під обстрілами. *Суспільне Чернігів*. 23.03.2023. URL: https://suspilne.media/chernihiv/422886-doroga-zitta-cerez-desnu-ak-cernigivski-volonteri-na-covnah-dostavlali-reci-ta-evakujovuvali-ludej-pid-obstrilami/ (дата звернення: 15.08.2026).

8. Горьова В. На Чернігівщині діти вже кілька років поспіль збираються у гаражі й плетуть маскувальні сітки. *NV – український новинний проєкт*. 30.09.2025. URL: https://nv.ua/ukr/ukraine/events/volonterskiy-garazh-ukroboronprom-diti-dopomagayut-viyskovim-u-pletinni-sitok-50549210.html (дата звернення: 15.08.2026).

9. Гуманітарна допомога для Прилуцької громади. *Прилуцька міська рада: офіційний веб-сайт*. 14.06.2022. URL: https://pryluky.cg.gov.ua/index.php?id=456125&tp=page (дата звернення: 15.08.2026).

10. Департамент інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю Чернігівської обласної військової адміністрації. Відновлення Чернігівщини: основні виклики та стратегічні цілі. *Чернігівська обласна військова адміністрація: офіційний сайт*. 13.12.2023. URL: https://www.cg.gov.ua/index.php?id=486270&tp=page (дата звернення: 15.08.2026).

11. Діяльність волонтерів Червоного Хреста України у Чернігові. *Національний комітет Товариства Червоного Хреста України*. 11.09.2022. URL: https://redcross.org.ua/news/2022/09/37269/ (дата звернення: 15.08.2026).

12. Дьомкіна Ю. Волонтерство в нових умовах розвитку українського суспільства: особливості політичної інституціоналізації. *«Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2026. 1 (68). DOI: https://doi.org/10.21564/2663-5704.68.349845 (дата звернення: 15.08.2026).

13. Крижева Т. Теплі речі, медикаменти та обереги – учні однієї з чернігівських шкіл передали допомогу військовим на фронт. *Суспільне Чернігів*. 06.02.2023. URL: https://suspilne.media/chernihiv/376793-tepli-reci-medikamenti-ta-oberegi-ucni-odniei-z-cernigivskih-skil-peredali-dopomogu-vijskovim-na-front/ (дата звернення: 15.08.2026).

14. Кузнєцова Д. Яким видався 2022 рік для Ніжина: дайджест подій. *Нежатин*. 30.12.2022. URL: https://nezhatin.com.ua/yakym-vydavsya-2022-rik-dlya-nizhyna-dajdzhest-podij/ (дата звернення: 15.08.2026).

15. Логвинюк Т. Волонтерський рух в Україні під час війни (2014–2022 рр.): історичний розвиток і медійне висвітлення. *Український літопис*. 2025. № 6. С. 87–92. DOI: https://doi.org/10.31470/2786-8583-2025-6-87-92 (дата звернення: 15.08.2026).

16. Мартинюк Я. В. Волонтерська діяльність у територіальних громадах, постраждалих від воєнних дій : дис. … д-ра філософії : 231 / Київський столичний університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2026. 249 с. URL: https://lnk.ua/ihvPxxYsX (дата звернення: 15.08.2026).

17. Масенко В. Як Repair Together відбудовує села Чернігівщини, змінюючи стереотипи про рейверів і київську молодь. *Віледж*. 12.07.2023. URL: https://www.village.com.ua/village/city/city-interview/341085-am (дата звернення: 15.08.2026).

18. Ніжинські школярі зібрали кошти для ЗСУ. *Mynizhyn.com*. 17.08.2022. URL: https://mynizhyn.com/news/misto-i-region/24620-nizhinski-shkoljari-zibrali-koshti-dlja-zsu.html (дата звернення: 15.08.2026).

19. Прес-служба Чернігівської міської ради. За яким принципом і які продуктові набори видають у Чернігові. *Офіційний веб-портал Чернігівської міської ради*. 03.05.2022. URL: https://chernigiv-rada.gov.ua/news/id-53046/ (дата звернення: 15.08.2026).

20. Про роботу благодійного магазину «Дякую». *Портал міста Прилуки*. 05.04.2022. URL: https://prk.city/news/5321-pro_robotu_blagodijnogo_magazynu_dyakuyu (дата звернення: 15.08.2026).

21. Про роботу підрозділів волонтерського пункту. *Прилуцька волонтерська організація «Вулик»*. 08.07.2022. URL: https://vulyk.org.ua/news/111-pro_robotu_pidrozdiliv_volonterskogo_punktu (дата звернення: 15.08.2026).

22. Про Штаб волонтерів Чернігівської області : Розпорядження начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 02.03.2023, № 89 : станом на 02.03.2023. URL: https://cg.gov.ua/web_docs/1/2023/03/docs/%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%8F%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%202.03.2023%20%D1%88%D1%82%D0%B0%D0%B1%20%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B2.pdf (дата звернення: 15.08.2026).

23. Програма сприяння розвитку волонтерства Ніжинської територіальної громади на 2023–2027 роки : Рішення Ніжинської міської ради від 09.02.2023, № 24-28/2023 : станом на 09.02.2023. URL: https://www.nizhynrada.gov.ua/files/2023-02-16/hBhrbXp8MZ.docx (дата звернення: 15.08.2026).

24. Сектор комунікації поліції Чернігівської області. У Прилуках поліцейські спільно з дітлахами виготовили обереги для захисників України. *Портал міста Прилуки*. 13.10.2022. URL: https://prk.city/news/6050-u_prylukax_policejski_spilno_z_ditlaxamy_vygotovyly_oberegy_dlya_zaxysnykiv_ukrayiny (дата звернення: 15.08.2026).

25. «Співдія хаб» Ніжин надає допомогу людям, які опинилися в скрутних обставинах у зв'язку з війною. *Міністерство молоді та спорту України*. 11.04.2022. URL: https://mms.gov.ua/news/spiv-diya-hab-nizhin-nadaye-dopomogu-lyudyam-yaki-opinilisya-v-skrutnih-obstavinah-u-zvyazku-z-vijnoyu (дата звернення: 15.08.2026).

26. Троян І. Уроки в укритті й побут у підвалах: як одна з чернігівських шкіл пережила облогу міста. *Нова українська школа*. 16.10.2022. URL: https://nus.org.ua/2022/10/16/uroky-v-ukrytti-j-pobut-u-pidvalah-yak-odna-z-chernigivskyh-shkil-perezhyla-oblogu-mista/ (дата звернення: 15.08.2026).

27. У храмі святої Покрови вже сплели більше 5 кілометрів маскувальних сіток. *Сайт парафії храму святої Покрови міста Ніжин*. 04.07.2022. URL: https://pokrova.nezhin.org/2022/07/04/u-khrami-svyato%D1%97-pokrovi-vzhe-spleli-bilshe-5-kilometriv-maskuvalnikh-sitok/ (дата звернення: 15.08.2026).

28. Чернігівщина: від відновлення до розвитку / Чернігівська обласна державна адміністрація. Чернігів, 2023. 65 с. URL: https://cg.gov.ua/web_docs/1/2023/10/docs/Chernihiv_StratehiaVidnovlennia_01_UKR_-_2023-10-27.pdf (дата звернення: 15.08.2026).

29. Чернякова О. Ангели з відповідальною місією. Воєнно-кулінарна історія невтомних чернігівських жінок. *Сусіди City*. 21.09.2022. URL: https://susidy.city/articles/238040/angeli-z-vidpovidalnoyu-misiyeyu-voyenno-kulinarna-istori-nevtomnih-chergivskih-zhinok (дата звернення: 15.08.2026).

**Shcherbyna A. P., Kyrylenko S. O. THE VOLUNTEER MOVEMENT IN CHERNIHIV REGION DURING THE FULL-SCALE WAR: REGIONAL PRACTICES, NETWORKS OF SOLIDARITY, AND SOCIAL MOBILIZATION**

*The article provides a comprehensive analysis of the development, transformation, and main forms of the volunteer movement in the Chernihiv region amid Russia's full-scale invasion of Ukraine in 2022–2026. The relevance of the study is determined by the need to examine the regional experience of civic self-organization under conditions of military threat, occupation, hostilities, infrastructure destruction, and significant humanitarian needs of the population. Based on oral histories, semi-structured interviews with volunteers from*

*Chernihiv, Nizhyn, Pryluky, and rural communities of the region, as well as publications of civic organizations, the study traces the formation and evolution of volunteer practices in the region. The methodological framework of the research is based on approaches of social history, the history of everyday life, oral history, and microhistorical analysis.*

*The study establishes that during the first months of the full-scale war, volunteering in the Chernihiv region was predominantly spontaneous and crisis-driven, focusing on providing the population with food, water, medicines, and other essential resources, as well as supporting the Armed Forces of Ukraine and territorial defense units. Following the liberation of the region's northern communities in spring 2022, the focus gradually shifted from addressing the immediate consequences of hostilities to restoring housing, infrastructure, and the social environment. The main areas of volunteer activity are identified, including humanitarian assistance, support for the Armed Forces of Ukraine, evacuation and logistics, infrastructure recovery, socially oriented and inclusive volunteering, and youth and children's initiatives.*

*Particular attention is paid to family, religious, and high-tech volunteering as forms of civic mobilization. The participation of families, children, and young people in collecting aid, organizing charitable events, and supporting military personnel and civilians is analyzed, as is the involvement of civilian professionals' expertise in meeting technical defense needs. The study establishes the importance of cross-sectoral cooperation between volunteers and local self-government bodies, military administrations, businesses, educational and cultural institutions, religious communities, and military structures. It demonstrates a gradual transition from the situational self-organization characteristic of the first months of the war toward professionalization, institutionalization, and the formation of sustainable volunteer networks and long-term projects. The article argues that the volunteer movement in the Chernihiv region performs not only a compensatory but also a system-forming function, contributing to social cohesion, strengthening local and national identity, fostering a culture of solidarity and civic responsibility, and enhancing the resilience of local communities.*

***Keywords:*** *volunteer movement, Chernihiv region, full-scale war, civil society, cross-sectoral cooperation, oral history, social resilience, humanitarian aid, high-tech volunteering.*

Дата першого надходження статті до видання: 19.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.10.2026